

SZKOŁA GŁÓWNA HANDLOWA W WARSZAWIE
WARSAW SCHOOL OF ECONOMICS

KOLEGIUM GOSPODARKI ŚWIATOWEJ

ŁUKASZ SKROK

**OCENA SKUTKÓW REGULACJI
„FINANSOWO CZYSTEJ GRY”
W EUROPEJSKICH LIGACH ZAWODOWYCH
PIŁKI NOŻNEJ**

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska napisana
pod kierunkiem naukowym
dra hab. Jacka Prokopa, prof. SGH

Warszawa 2016

W 2009 r. UEFA, organizacja nadzorująca rozgrywki piłki nożnej w Europie, ogłosiła plan wprowadzenia regulacji „finansowo czystej gry” (ang. *Financial Fair Play*, FFP), której zasadniczym elementem jest ograniczenie możliwości pokrywania strat klubów (tzw. zasada braku strat) ze „źródeł zewnętrznych”, do których zaliczane są także środki właścicieli-sponsorów (ang. *sugar daddies*). Mechanizm ten był stopniowo wprowadzany w kolejnych latach, a w 2014 r. po raz pierwszy oceniano kluby pod kątem zastosowania się do niego.

O ile nazwa regulacji odnosi się do sprawiedliwości, to oficjalne jej cele (jak wzmacnianie zrównoważonego rozwoju dyscypliny) wiązać należy raczej z efektywnością. W wypowiedziach dla mediów jednak, osoby bezpośrednio zaangażowane w proces tworzenia FFP sugerowały, że jednym z motywów jej wprowadzenia było „tworzenie równego pola do gry”, a w szczególności ograniczenie możliwości pokrywania strat klubów z Europy Zachodniej przez nowych właścicieli, pochodzących z Rosji, krajów arabskich lub Azji. Istotnie, część komentatorów prasowych, ekonomistów sportu, prawników, agentów piłkarskich i kibiców zarzuciła UEFA wprowadzanie regulacji ograniczającej konkurencję, to jest wzmacniającą pozycję dominującą wąskiej grupy najsilniejszych klubów. Ponadto, wskazuje się, że regulacja ma niekorzystne skutki m.in. dla zawodników, ponieważ prowadzi do ograniczenia swobody wyboru klubu przez nich oraz poziomu wynagrodzeń, co zresztą jest kolejnym z otwarcie przytaczanych przez samą UEFA motywów stojących za wprowadzeniem omawianego mechanizmu. Tym samym, zgłaszane są wątpliwości co do zgodności FFP z prawem unijnym.

Przedstawiciele samej UEFA (w tym prezydent Michel Platini) sugerowali, że z inicjatywą wprowadzenia FFP wyszły same kluby, a proces jej wprowadzania angażował zainteresowane strony. Bliższa analiza wskazuje jednak na silny stopień zróżnicowania reprezentacji poszczególnych grup podmiotów żywotnie zainteresowanych. W szczególności, największy wpływ na FFP mieli przedstawiciele najsilniejszych klubów. Na ich życzenie proces wprowadzania regulacji został opóźniony w stosunku do pierwotnych założeń, co umożliwiło im zastosowanie strategii umożliwiającej odpowiednie przygotowanie się. W szczególności, dopiero dane finansowe dla sezonu 2011/12 były poddane ocenie w ramach FFP. Oznaczało to, że kluby miały motywację do zwiększenia intensywności wydatków prowadzących do podniesienia ich poziomu sportowego (np. poprzez zakup nowych piłkarzy) w okresie pomiędzy upublicznieniem informacji o wprowadzeniu regulacji, a wspomnianym sezonem. W krótkim okresie zatem, regulacja mogła mieć skutki odwrotne od zakładanych.

Głównym celem rozprawy było dokonanie oceny wpływu wprowadzenia FFP na europejski rynek piłki nożnej w latach 2009-2015. W szczególności, analizie poddany został

rozkład sił w europejskiej piłce nożnej i jego zmiany w badanym okresie. Mimo, że UEFA oficjalnie unika odnoszenia się do (fundamentalnej dla ekonomii sportu) koncepcji zrównoważenia sił w kontekście regulacji, to z uwagi na wskazane wątpliwości natury prawnej i ekonomicznej, kwestia ta ma kluczowe znaczenie dla oceny FFP. Ponadto, w ramach prowadzonych badań, opracowano autorski model lig sportowych, którego poziom złożoności wykracza poza aktualny stan rozwoju literatury tego nurtu. Za pomocą modelu ekonometrycznego dokonano również weryfikacji podstawowych własności modelu teoretycznego.

Prowadzona analiza odnosiła się do tezy badawczej, zgodnie z którą wprowadzenie regulacji „finansowo czystej gry” doprowadziło do zmiany rozkładu poziomu sportowego w europejskiej zawodowej piłce nożnej. W szczególności, poddano testom trzy hipotezy badawcze:

1. Rozkład sił w europejskiej piłce nożnej zmienił się na skutek dostosowania strategii klubów, z wyprzedzeniem poinformowanych o planowanym wprowadzeniu zasady braku strat.
2. Zasada braku strat wpłynęła na zwiększenie zróżnicowania w poziomie sportowym między poszczególnymi ligami europejskimi, w sensie wzmocnienia dominacji nielicznych lig.
3. Zasada braku strat skutkowała zwiększeniem dominacji najsilniejszych klubów w ramach poszczególnych lig europejskich.

Na rozprawę składają się trzy rozdziały. W rozdziale pierwszym przedstawiony został europejski rynek zawodowej piłki nożnej, ze szczególnym uwzględnieniem jego ekonomicznej interpretacji oraz instytucjonalnych uwarunkowań. Omówiona została także regulacja FFP – jej zasady, proces wprowadzania oraz deklarowane cele. Przedstawione zostały również argumenty jej przeciwników i zwolenników. W kolejnym podrozdziale przedstawiono rezultaty analizy porównawczej europejskich lig piłki nożnej, ze szczególnym uwzględnieniem pięciu najsilniejszych – angielskiej, francuskiej, hiszpańskiej, niemieckiej i włoskiej. Uzasadnieniem tej części badania jest to, że różnice w warunkach instytucjonalnych funkcjonowania klubów pomiędzy poszczególnymi krajami przy jednolitych zasadach FFP skutkują asymetrycznym wpływem tej regulacji. Na podstawie wniosków płynących z rozdziału pierwszego, sformułowane zostały teza i hipotezy badawcze, przedstawione i omówione w ostatnim podrozdziale tego rozdziału.

W rozdziale drugim przedstawiono autorski, teoretyczny model lig sportowych, stanowiący rozwinięcie prac tworzonych w ramach jednego z najważniejszych nurtów ekonomii sportu. Model ten ma charakter dynamiczny, co pozwoliło na analizę procesu

dopasowywania się klubów do nowego reżimu instytucjonalnego, to jest sytuacji, w której obowiązuje FFP. Ponadto, równocześnie analizowanych jest wiele lig wielozespołowych, kluby różnią się przyjmowanym kryterium decyzyjnym oraz możliwościami uzyskiwania przychodów, a czynnik produkcji – talent zawodników – podlega wymianie między klubami na rynku transferowym. To ostatnie założenie pozwala na uchwycenie międzyokresowego charakteru decyzji klubów, dla których zawodnicy są równocześnie pracownikami i aktywami będącymi przedmiotem transakcji i spekulacji. Przedstawienie założeń i rezultatów modelu autorskiego poprzedzone jest omówieniem prac z nurtu modeli lig sportowych, ze szczególnym uwzględnieniem tych, które odnoszą się bezpośrednio do FFP.

W rozdziale trzecim przedstawiono wyniki analiz empirycznych. W szczególności, za pomocą podwójnego modelu Poissona oszacowano dla każdego z sezonów 2004/05-2014/15 niezależnie, rozkład poziomu sportowego klubów z dwudziestu czterech najsilniejszych europejskich lig piłki nożnej. Idąc za przytoczonymi w pierwszej części rozdziału pracami empirycznymi z ekonomii sportu, analizie poddano zmiany zróżnicowania sił w ramach poszczególnych lig jak i pomiędzy nimi. Rozdział zakończony jest przedstawieniem rezultatów analizy ekonometrycznej z wykorzystaniem dynamicznego modelu panelowego, który został wykorzystany do oceny międzyokresowych zależności pomiędzy siłą drużyn współzawodniczących ze sobą w ligach krajowych, a także tendencji do utrzymywania się dominacji poszczególnych klubów.

Rozprawa zawiera również załączniki, wśród których na szczególną uwagę zasługuje komentarz odnoszący analizę wpływu FFP do kontekstu polskiej Ekstraklasy.

Uzyskane w ramach prac nad rozprawą rezultaty są zgodne z postawionymi tezą i hipotezami badawczymi. Po pierwsze, istnieją teoretyczne przesłanki, aby twierdzić, że wprowadzenie FFP doprowadziło do wzmocnienia dominacji stosunkowo nielicznej grupy klubów z krajów o najsilniejszych ligach. Można przy tym się spodziewać rozpoczęcia się procesów dostosowawczych po stronie klubów jeszcze przed wejściem w życie regulacji. W szczególności, kluby dofinansowywane przez właścicieli miały motywację do silnego zwiększenia wydatków na zawodników w sezonach 2009/10 i 2010/11 – tym większą, im hojniejsi byli ich sponsorzy.

Po drugie, analizy empiryczne (mimo problemów z precyzją oszacowań, wynikających z relatywnie niewielkiej liczby rozgrywanych spotkań pomiędzy drużynami z różnych lig) wskazują na wzmocnienie pozycji dominującej nielicznej grupy największych europejskich klubów, a zatem zwiększenia asymetrii rozkładu sił. Najwyraźniej efekt ten można jednak zaobserwować już w sezonach objętych w pełni przez FFP. Ponadto, wnioski płynące z badania

Ocena skutków regulacji „finansowo czystej gry” w europejskich ligach zawodowych piłki nożnej – streszczenie rozprawy doktorskiej

przeprowadzonego z wykorzystaniem dynamicznego modelu panelowego wskazują, że między klubami z poszczególnych lig zachodzi strategiczna komplementarność. Oznacza to, że ligi silne przejawiają tendencję do stawania się coraz silniejszymi. Jednocześnie, można zaobserwować zjawisko petryfikacji objawiające się w utrzymywaniu pozycji dominującej przez najsilniejsze kluby (w szczególności te, które występują w Lidze Mistrzów).

Słowa kluczowe: finansowo czysta gra, Finansowe Fair Play, UEFA, piłka nożna, ekonomia sportu, sport zawodowy, sporty zespołowe, zrównoważenie sił, model ligi sportowej, ocena skutków regulacji, model Poissona, model Arellano-Bonda

Klasyfikacja JEL: Z21, Z23, Z28, L83, L51, D92